

Politieke peiling Ipsos I&O februari 2025

Rapport Ipsos I&O zetelpeiling en achtergronden
20 februari 2025. Peiling van 14-17 februari 2025

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2025/028

Datum

20 februari 2025

Auteurs

Asher van der Schelde
Peter Kanne
Maartje van de Koppel
Melvin Hoogendijk

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Ipsos I&O zetelpeiling: gestaag dalende lijn voor PVV en immigratie	4
1	Zetelpeiling	10
1.1	Peiling Tweede Kamer	10
1.2	Belangrijke onderwerpen	12
1.3	Overwogen partijen	13
1.4	Minder steun voor de PVV dan vorig jaar	15
2	Kabinet	17
2.1	Tevredenheid wederom licht gedaald	17
3	Issue ownership	19
3.1	Kiezers zien op immigratie duidelijkste eigenaar	19
3.2	Issue ownership door de tijd	20
4	Nieuwe linkse partij	22
4.1	Bekendheid kandidaten	22
4.2	Stemkans met verschillende leiders	23
4.3	Stemkans met verschillende deelnemende partijen	31
	Onderzoeksverantwoording	33

Ipsos I&O zetelpeiling: gestaag dalende lijn voor PVV en immigratie

De PVV is met 34 zetels ook in de Ipsos I&O-zetelpeiling van februari 2025 de grootste partij, maar vergeleken met een jaar geleden neemt de steun voor de grootste partij gestaag af. De afstand tussen de PVV en de naaste achtervolgers, GL-PvdA (24) en VVD (20), blijft fors.

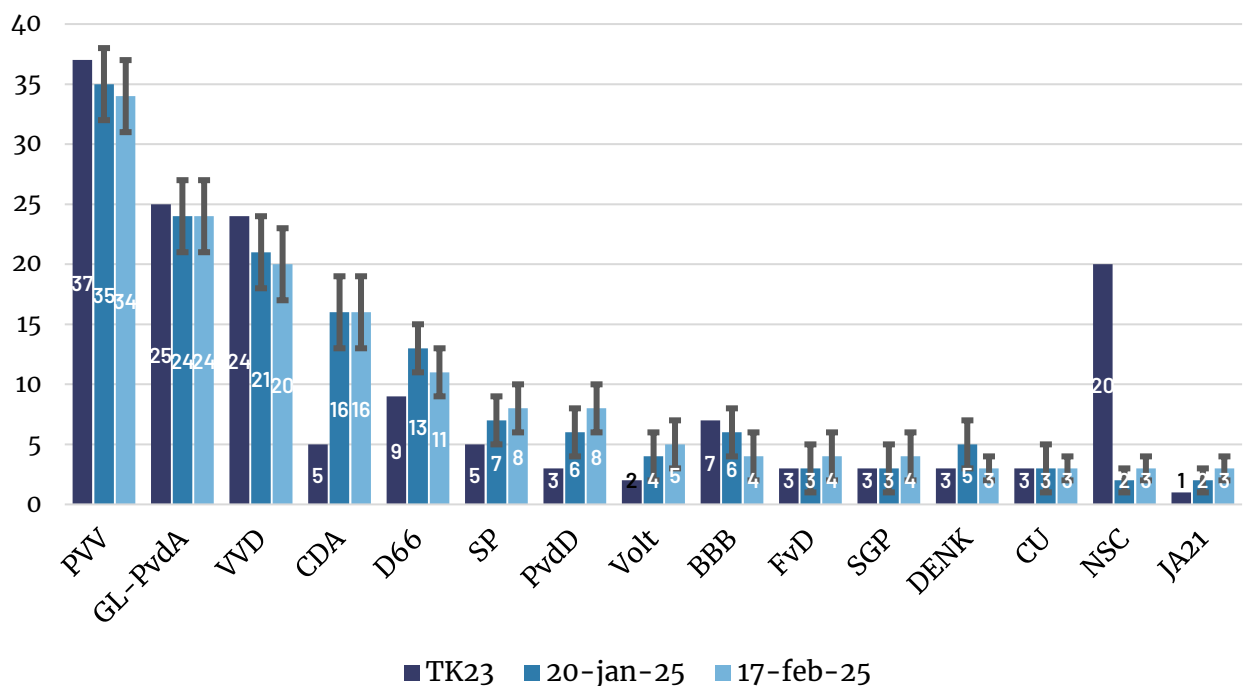
BBB (van 7 in november '23 naar 4 nu) en NSC (van 20 naar 3), de twee nog niet genoemde coalitiepartijen, verliezen over de langere termijn ook zetels.

De opmars van het CDA krijgt deze maand geen vervolg. De christendemocraten staan net als in januari op 16 zetels (winst van 11 zetels t.o.v. de huidige zetelverdeling). Daarmee is het, met de Partij voor de Dieren (8 zetels, dat waren er 3) en Volt (5 zetels, dat waren er 2), de enige partij die op winst staat t.o.v. de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen.

Figuur 1: Zetelpeiling Ipsos I&O 17 februari 2025 (zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.165).

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Gestaag minder steun voor de PVV

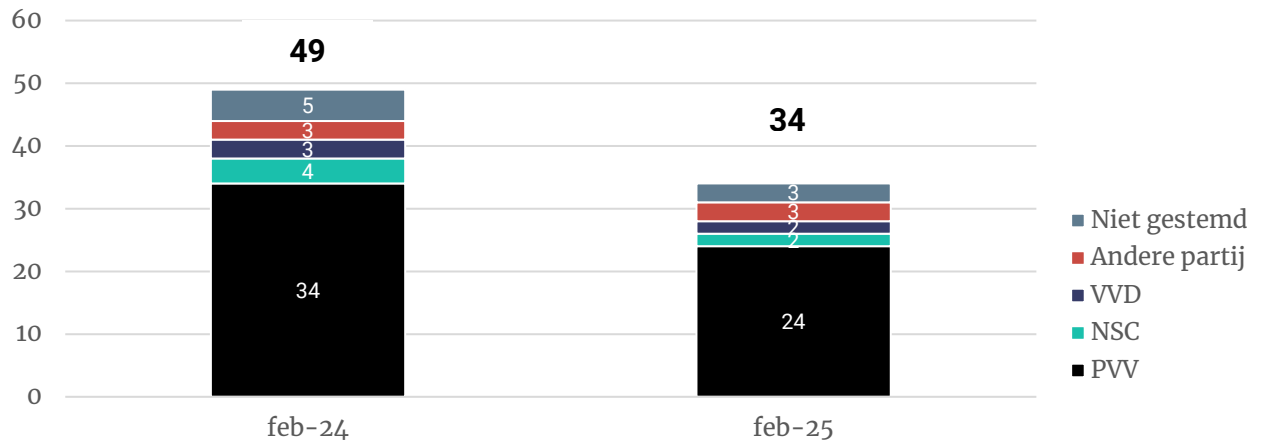
Ten opzichte van de huidige zetelverdeling in de Tweede Kamer is de PVV nog tamelijk stabiel (toen 37, nu 34 zetels- geen significant verschil). Maar als we de huidige virtuele zetelstand vergelijken met een jaar geleden (toen 49 zetels) zien we een forse daling van vijftien zetels.

Figuur 2 toont hoe het electoraat van PVV is veranderd in het afgelopen jaar. De data zijn uitgesplitst in zetels naar stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2023. De linkerbalk

toont dat de PVV in februari 2024 er nog heel goed in slaagde de kiezers van november 2023 vast te houden. Van de 37 zetels die de PVV won bij die verkiezingen, waren 34 zetels in februari 2024 wederom voornemens op de PVV te stemmen. Ook snoepte de PVV zetels af van NSC (4 zetels) en VVD (3). Daarnaast was de partij in trek bij kiezers die in november 2023 niet stemden. Nu – in februari 2025 – zien we dat de PVV nog maar 24 zetels van haar oude kiezers weet vast te houden. Ook slaagt de PVV er minder goed in kiezers aan te trekken die bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 nog stemden op NSC (2 zetels), VVD (2) of niet stemden (3).

Figuur 2: Opbouw PVV-electoraat naar stemkeuze bij Tweede Kamerverkiezingen 2023 (in zetels)

Basis: heeft PVV als partij van eerste voorkeur.

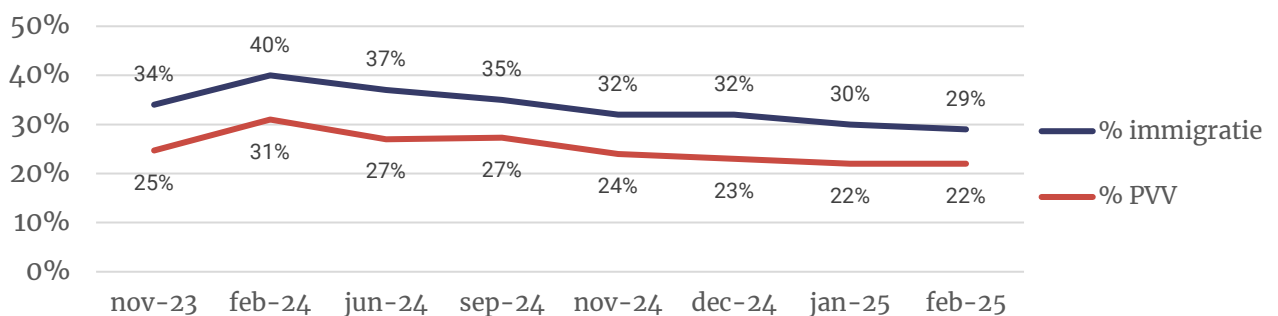
Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

De gestage daling voor de PVV heeft te maken met de ontevredenheid over het kabinet. PVV-kiezers willen vooral dat het kabinet iets doet aan de immigratie, maar zien dat vooralsnog niet echt van de grond komen. Een kiezer die in 2023 PVV stemde: *“De nieuwe partijen wisten het beter, om stikstof, woningbouw en immigratie aan te pakken. Maar dat blijkt niet waar. Bovendien zijn ze niet daadkrachtig, er komt bijna niks uit wat betreft wetten en oplossingen.”*

Daarnaast zien we een afname van het belang van *immigratie en asiel* als electoraal thema. In vergelijking met juni '24 is het aandeel kiezers dat immigratie noemt als reden om op een partij te stemmen afgenomen: van 37 naar 29 procent. De twee dalende lijnen (die voor de PVV en voor immigratie als electoraal thema) lopen parallel aan elkaar.

Figuur 3: % kiezers dat immigratie kiest als belangrijk thema voor stemkeuze (blauwe lijn) en % kiezers dat PVV als eerste voorkeurspartij heeft

Basis: heeft partij van eerste voorkeur.

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

PVV duidelijke eigenaar van immigratie, VVD en GroenLinks-PvdA belangrijk op economie

Op het thema immigratie is de PVV *issue owner*: kiezers zien de partij als de partij met de beste oplossingen of ideeën op dit thema. Ruim een kwart (28%) van de kiezers wijst bij immigratie de PVV aan. Kiezers voor wie immigratie een belangrijk thema is vinden noemen de PVV zelfs in twee op de drie gevallen (66%).

Op een aantal sociaaleconomische thema's is VVD eigenaar: de thema's overheidsfinanciën, economische groei en werkgelegenheid worden het vaakst met de VVD geassocieerd. Wel heeft de partij concurrentie van GroenLinks-PvdA, die op het thema armoedebestrijding eigenaar is. Het kan voor deze partijen lonen als de focus van het publieke debat zich verschuift naar economische onderwerpen. Twee van de meest belangrijke issues, wonen en zorg, ontberen een duidelijke eigenaar.

Tabel 1: Welke politieke partij heeft – vindt u – de beste oplossingen of ideeën als het gaat om <onderwerp>? Basis: volledige steekproef (n = 2.382) en kiezers die thema belangrijk vinden (n verschilt).

Thema	Alle kiezers			Kiezers die thema belangrijk vinden voor stemkeuze		
	#1 partij	#2 partij	% weet niet	#1 partij	#2 partij	% weet niet
Immigratie	PVV (28%)	VVD (7%)	33%	PVV (66%)	VVD (7%)	10%
Wonen	GL-PvdA (10%)	PVV (9%)	48%	PVV (17%)	GL-PvdA (11%)	33%
Klimaatverandering	GL-PvdA (16%)	PvdD (8%)	38%	GL-PvdA (39%)	PvdD (19%)	11%
Gezondheidszorg	PVV (11%)	GL-PvdA (10%)	42%	PVV (18%)	SP (14%)	24%
Armoede	GL-PvdA (14%)	PVV (11%)	38%	GL-PvdA (28%)	SP (14%)	18%
Overheidsfinanciën	VVD (18%)	PVV (7%)	44%	VVD (51%)	D66 (6%)	17%
Economische groei	VVD (20%)	PVV (7%)	45%	VVD (50%)	PVV (5%)	22%
Veiligheid	PVV (16%)	VVD (15%)	42%	PVV (37%)	VVD (27%)	21%
Werkgelegenheid	GL-PvdA (13%)		43%	VVD (37%)	GL-PvdA (14%)	15%
Bestrijden inflatie	VVD (13%)					
	VVD (12%)	GL-PvdA (8%)	51%			

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Nieuwe linkse partij: nog geen stemmenkanon in zicht

De afgelopen tijd kwam het samengaan van GroenLinks en PvdA in één partij – en mogelijk onder een nieuwe partij – in een stroomversnelling. Eind januari riep Tweede Kamerlid Habtamu de Hoop op tot het snel oprichten van een nieuwe partij in zijn Herman Höften-lezing. Partijleider Frans Timmermans reageerde daar weer op in Nieuwsuur. ‘Ik ben heel ongeduldig. Zo snel als mogelijk is, moet er voortgang komen.’

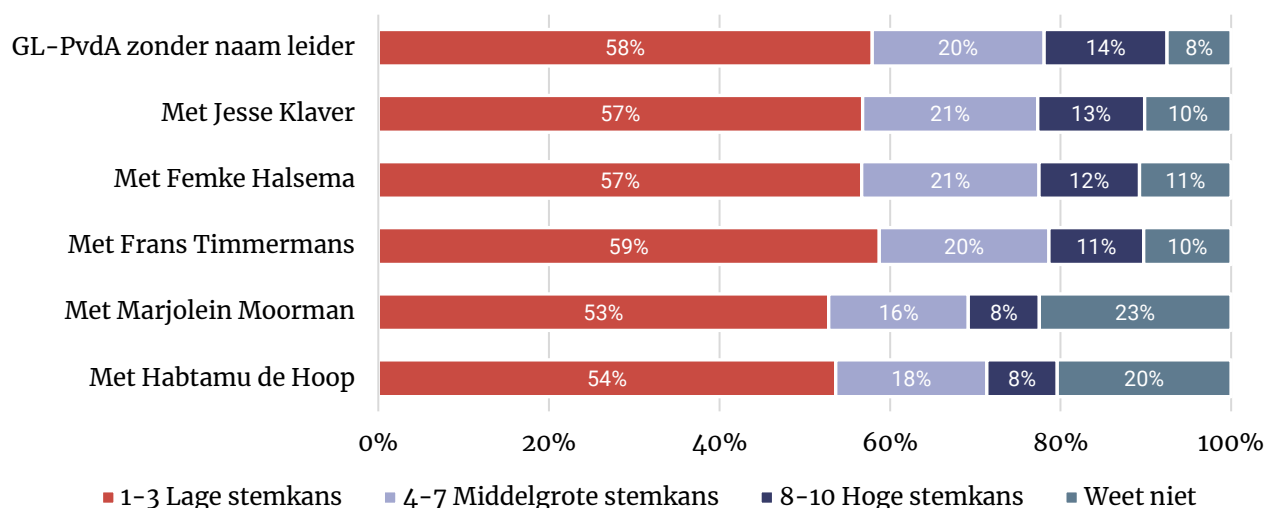
We bekeken wat de potentie is van deze nieuwe partij, met welke leider deze potentie het grootst is en of het verbreden met SP, PvdD en/of D66 de potentie doet toe- of afnemen.

GroenLinks-PvdA haalt in deze politieke peiling (februari 2025) 24 zetels, een aantal waar de partij al maanden rond schommelt. Veertien procent van alle kiezers geeft GL-PvdA in huidige een hoge stemkans – een 8, 9 of 10 op een schaal van 1 (zeker niet op stemmen) tot 10 (zeker wel op stemmen).

We legden een aantal mogelijke lijsttrekkers voor om te meten welke politici tot electorale winst kunnen leiden. De effecten zijn marginaal. Het aandeel kiezers met een hoge stemkans is ongeveer even groot bij Jesse Klaver (13%), Femke Halsema (12%) en Frans Timmermans (11%). Het aandeel dat hoogstwaarschijnlijk *niet* op deze partij zou stemmen is het hoogst met Frans Timmermans (59% zegt: 1, 2 of 3), al ontlopen de drie elkaar ook hier niet veel. Met Marjolein Moorman en Habtamu de Hoop als leiders neemt de stemkans af (beide 8%), maar dit komt vooral door het flink hoger aandeel ‘weet niet’ – beiden zijn nog relatief onbekend bij kiezers (16% kent Moorman, 27% De Hoop).

Figuur 4: Wilt u aangeven hoe klein of groot de kans is dat u GroenLinks-PvdA zult stemmen bij de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen? Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

Daarna: ‘Stel: GroenLinks-PvdA verandert zich zichzelf in een nieuwe partij; met een nieuwe naam; met Frans Timmermans, Jesse Klaver, Marjolein Moorman, Habtamu de Hoop of Femke Halsema als leider. **Hoe klein of groot is de kans is dat u op deze nieuwe partij zult stemmen als deze politicus de leider zou zijn?**’ Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

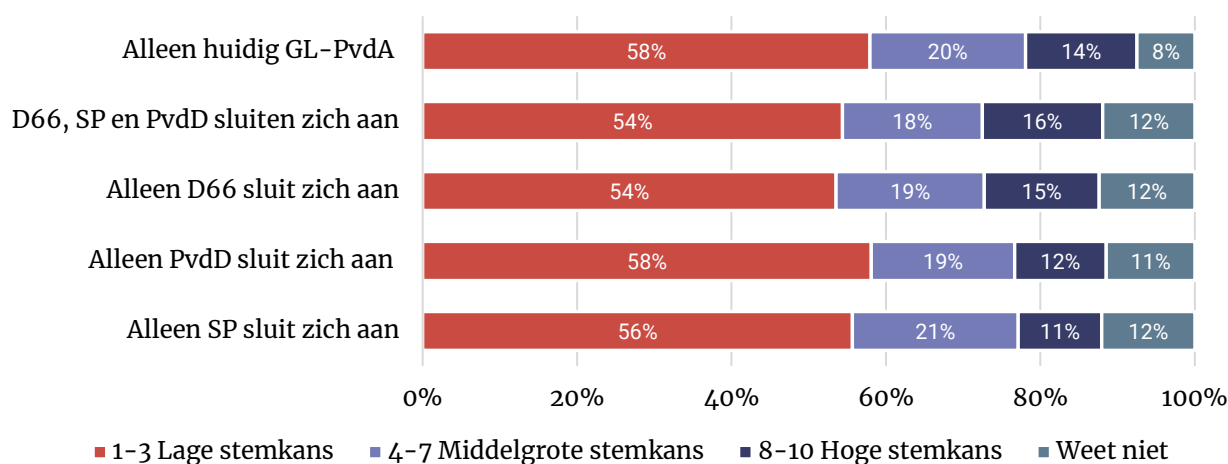
Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

D66, PvdD, SP erbij doet links als geheel slinken

Timmermans heeft meermaals laten doorschemeren dat wat hem betreft ook SP en Partij voor de Dieren zouden kunnen aansluiten bij deze nieuwe fusiepartij. Waar we bij de potentiële leiders (iets) lagere percentages stemkans zagen dan voor 'alleen huidig GL-PvdA', zien we nu iets hogere percentages dan als de partij enkel uit GroenLinks- en PvdA-gelederen wordt opgebouwd. Echter, het geheel is in alle gevallen kleiner dan de som der delen. Zelfs als zowel D66, SP als PvdD aansluiten, gaat het aandeel met een hoge stemkans maar twee procent omhoog: naar 16 procent. Terwijl de vier partijen samen op dit moment goed zijn voor 33 procent van de stemmen (51 zetels in de huidige zetelpeiling). Kortom, verder verbreden lijkt op dit moment geen juiste strategie.

Figuur 5: Wilt u aangeven hoe klein of groot de kans is dat u GroenLinks-PvdA zult stemmen bij de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen? Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

Daarna: Stel: GroenLinks-PvdA verandert zich zichzelf in een nieuwe partij; met een nieuwe naam; de lijsttrekker is in dit scenario nog niet bekend; stel dat D66, SP en/of Partij voor de Dieren zich aansluiten bij deze nieuwe partij. **Hoe klein of groot is de kans is dat u ooit op deze nieuwe partij zult stemmen als deze partijen zich ook zouden aansluiten?** Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Onderzoeksverantwoording

Correctie. In de vorige versie van deze rapportage is een fout gemaakt met betrekking tot *issue ownership*. In deze versie werd ook een vergelijking met 2021 getrokken. Destijds was het echter voor respondenten mogelijk om twee partijen aan te vinken als issue owner, in 2023 en 2025 kon er maar één partij worden aangevinkt. Daardoor vielen de percentages voor 2021 hoger uit en kan er geen directe vergelijking met 2023 en 2025 worden gemaakt. Dit hebben we over het hoofd gezien.

In de vorige versie van deze rapportage schreven we dat het profiel van GroenLinks-PvdA sinds de fusie is verwaterd. Deze conclusie kunnen we echter niet trekken. Onze excuses voor deze onvolkomenheid.

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 14 tot maandagochtend 17 februari 2025. Er was geen opdrachtgever. In totaal werkten 2.382 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 210) deed mee via

PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

1 Zetelpeiling

1.1 Peiling Tweede Kamer

De PVV is – met 34 zetels – ook in de Ipsos I&O-zetelpeiling van februari 2025 de grootste partij, maar laat het afgelopen jaar toch een gestaag dalende lijn zien. In juni 2024 peilden we de PVV op 42 zetels, precies een jaar geleden (februari '24) waren dit er zelfs 49. Daarna leverde de PVV zetels in tot rond de 37 zetels de afgelopen maanden en nu dus 34 zetels.

De afstand tussen de PVV en de naaste achtervolgers, GL-PvdA (24) en VVD (20), blijft echter fors. GL-PvdA en VVD zijn wel stabiel te noemen.

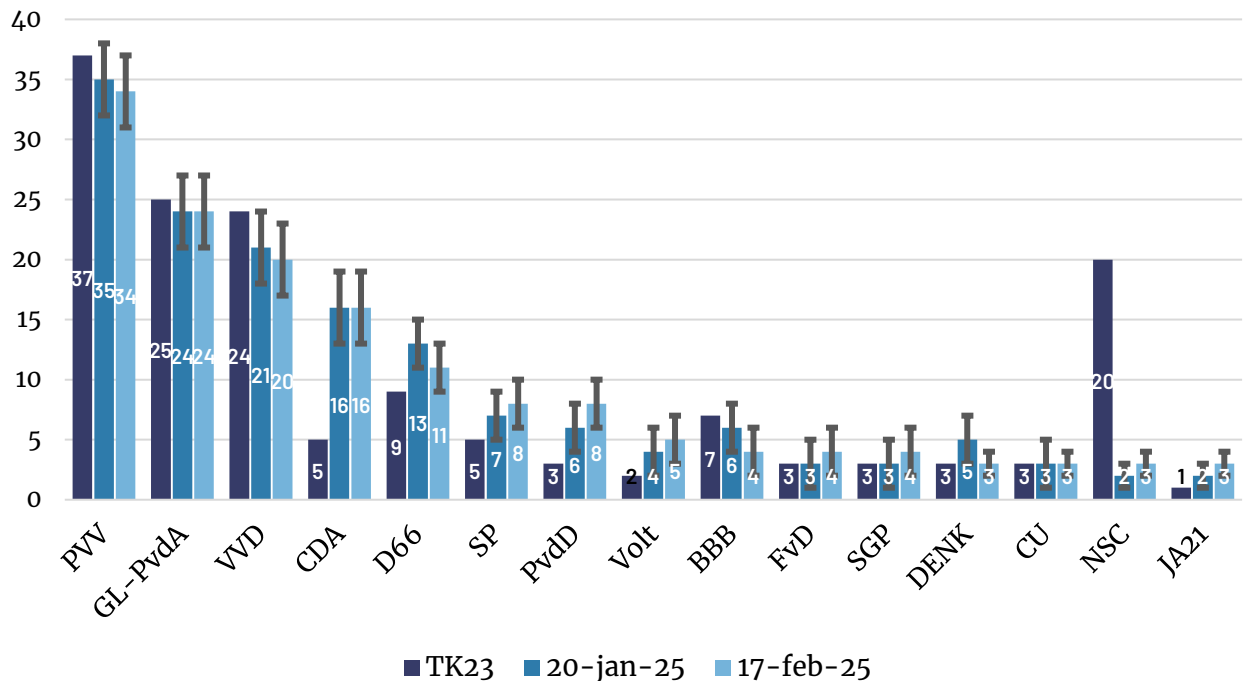
BBB (van 7 in november '23 naar 4) en NSC (van 20 naar 3), de twee nog niet genoemde coalitiepartijen, verliezen over de langere termijn ook zetels.

De opmars van het CDA krijgt deze maand geen vervolg. De christendemocraten staan net als in januari op 16 zetels (winst van 11 zetels t.o.v. de huidige zetelverdeling). Daarmee is het, met de Partij voor de Dieren (8 zetels, dat waren er 3) en Volt (5 zetels, dat waren er 2), de enige partij die op winst staat t.o.v. de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen.

Figuur 1.1: Zetelpeiling Ipsos I&O 17 februari 2025 (zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.165).

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Tabel 1.1: Zetelpeiling Ipsos I&O 17 februari 2025 (percentages en zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.115).

Partij	Percentage	Marges	Zetels	Marges
PVV	21,9%	(20,1; 23,7)	34	+/- 3
GroenLinks-PvdA	15,4%	(13,8; 17)	24	+/- 3
VVD	12,6%	(11,1; 14,1)	20	+/- 3
CDA	10,1%	(8,8; 11,4)	16	+/- 2
D66	6,9%	(5,8; 8)	11	+/- 2
Partij voor de Dieren	5,6%	(4,6; 6,6)	8	+/- 2
SP	5,1%	(4,1; 6,1)	8	+/- 2
Volt	3,1%	(2,3; 3,9)	5	+/- 2
BBB	2,9%	(2,2; 3,6)	4	+/- 2
FvD	2,8%	(2,1; 3,5)	4	+/- 2
SGP	2,6%	(1,9; 3,3)	4	+/- 2
DENK	2,2%	(1,6; 2,8)	3	+/- 1
ChristenUnie	2,2%	(1,6; 2,8)	3	+/- 1
NSC	2,1%	(1,5; 2,7)	3	+/- 1
JA21	1,9%	(1,3; 2,5)	3	+/- 1

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

1.2 Belangrijke onderwerpen

Immigratie en asiel is nog altijd het meest genoemd als reden om op een partij te stemmen (29%). In vergelijking met juni '24 is dit wel gestaag afgenomen: van 37 naar 29 procent.

Andere issues zijn stabiel, ook onderwerpen als de Europese Unie, defensie of oorlog in Oekraïne en Palestina nemen niet toe aan belang voor de kiezers.

Tabel 1.2: Welke van de volgende onderwerpen spelen een belangrijke rol in uw keuze voor <voorkeurspartij>?

Maximaal 3 antwoorden mogelijk. Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.165).

Onderwerp	Juni '24	September '24	December'24	Januari'25	Februari'25
Immigratie / asiel	37%	35%	32%	30%	29%
Waarden en normen	24%	18%	26%	24%	24%
Woningmarkt / betaalbare woningen / huren	21%	27%	21%	19%	20%
Klimaatverandering	23%	18%	19%	19%	19%
Gezondheidszorg	19%	19%	17%	15%	17%
Armoede(bestrijding) / sociale voorzieningen	13%	17%	16%	17%	16%
Veiligheid / tegengaan criminaliteit	15%	16%	15%	16%	14%
Economie/ overheidsfinanciën	11%	10%	13%	13%	13%
Europese Unie	15%	12%	13%	12%	13%
Bescherming van de rechtsstaat	9%	9%	10%	10%	10%
Onderwijs	9%	12%	12%	10%	9%
Ethische zaken (euthanasie, abortus, LHBTIQ+)	9%	7%	10%	10%	9%
Natuur	9%	8%	7%	8%	9%
Inspraak en democratie	7%	6%	6%	7%	8%
Landbouw	8%	6%	6%	6%	6%
Defensie	5%	6%	5%	6%	6%
Werkgelegenheid	4%	6%	6%	5%	6%
Oorlog in Israël/Palestina	5%	4%	6%	5%	5%
Polarisatie	5%	4%	5%	6%	4%
Oorlog in Oekraïne	5%	6%	5%	5%	4%
Dreiging van terrorisme	4%	5%	4%	5%	3%
Tegengaan van discriminatie	5%	3%	6%	4%	2%
Digitale (on)veiligheid (opkomst van AI, etc.)	1%	1%	*	2%	1%
Anders	3%	3%	3%	2%	3%
Weet ik niet	2%	5%	4%	7%	7%

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

1.3 Overwogen partijen

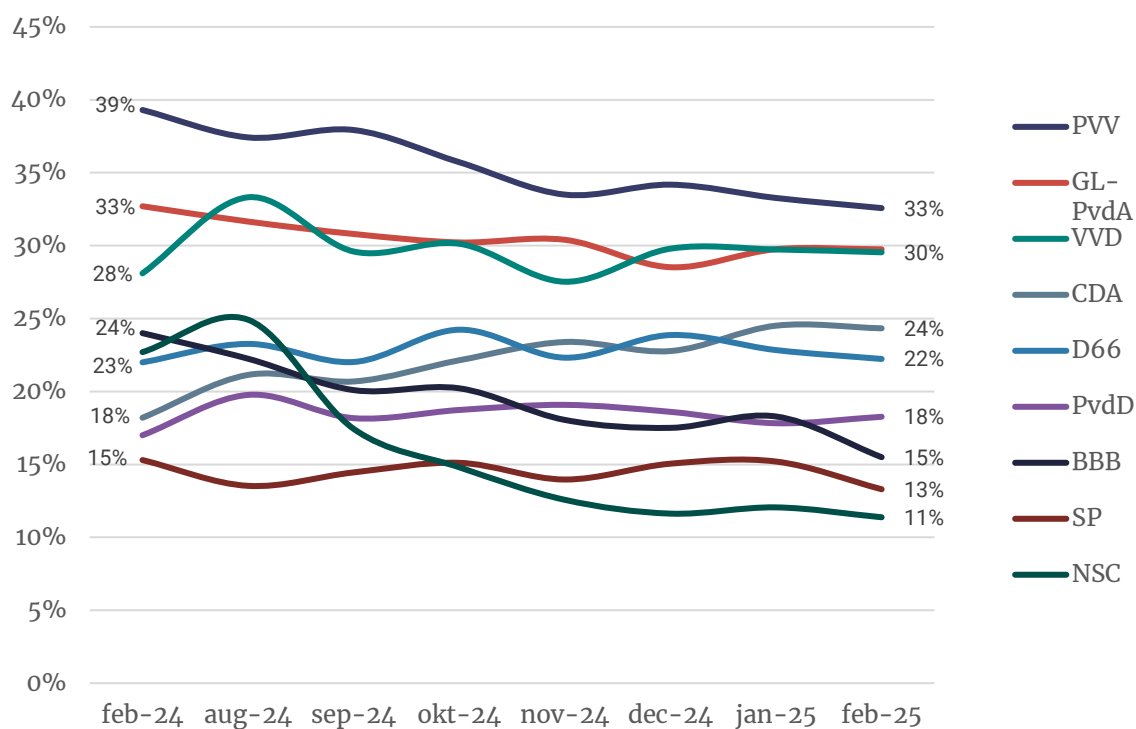
Figuur 1.2 toont het percentage kiezers dat een stem op een partij overweegt. Een op de drie (33%) kiezers overweegt nu de PVV. Omdat 22 procent nu de PVV als partij van eerste voorkeur heeft betekent dat dat elf procent van alle kiezers nu niet op de PVV stemt, maar wel in zijn of haar keuzeset heeft. In februari 2024 had 39 procent van de kiezers PVV in de keuzeset.

Een lijn die sterk lijkt op de ontwikkeling van ‘immigratie / asiel’ als electoraal issue uit tabel 1.2 (van 39 naar 29%).

GL-PvdA en VVD hebben beide een totaal kiezerspotentieel van 30 procent. Ongeveer net zoveel als een jaar geleden. Het potentieel van CDA is het afgelopen jaar duidelijk toegenomen (van 18 naar 24 procent). BBB (24 naar 15%) en NSC (23 naar 11%) dalen juist.

Figuur 1.2: % kiezers dat een partij in keuzeset heeft sinds februari 2024

Basis: allen (n = 2.382)

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Tabel 1.3 toont welk deel van iedere kiezersgroep een stem op een andere partij overweegt. Zo gezien kan GroenLinks - PvdA nog grote delen afsnoepen van links-progressieve concurrenten. Van de D66'ers overweegt 62 procent GL-PvdA. Ook Volt- (61%), SP-(44%) en PvdD-kiezers (40%) hebben GL-PvdA in de keuzeset.

GL-PvdA kan ook flink verliezen aan deze partijen. Vooral D66 (42% van de GL-PvdA'ers heeft D66 in de keuzeset) springt in het oog.

De VVD moet het vooral hebben van CDA'ers (46%), BBB'ers (31%) en PVV (23%). Andersom kunnen de liberalen ook aan deze partijen, met name CDA (40%) en PVV (29%), verliezen. PVV kan verliezen aan BBB (27%), VVD (23%) en JA21 (16%) en vooral winnen van BBB (53%) en VVD (29%).

Tabel 1.3: % kiezers van een partij dat (ook) een andere partij overweegt

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.165)

Overweegt ook...	Eerste voorkeurspartij										
	GL-PvdA	PvdD	Volt	D66	SP	CDA	NSC	VVD	BBB	SGP	PVV
GL-PvdA		40%	61%	62%	44%	11%	15%	6%	6%	0%	3%
PvdD	34%		21%	21%	28%	3%	8%	4%	2%	0%	5%
Volt	30%	21%		39%	14%	11%	2%	6%	0%	4%	1%
D66	42%	12%	54%		13%	16%	19%	20%	6%	0%	1%
SP	20%	12%	17%	6%		7%	13%	3%	2%	2%	5%
DENK	3%	0%	0%	1%	3%	1%	2%	0%	0%	0%	1%
CU	5%	7%	2%	3%	6%	23%	8%	5%	9%	38%	2%
CDA	12%	1%	8%	33%	24%		21%	40%	13%	17%	8%
NSC	9%	5%	4%	7%	11%	19%		16%	7%	5%	3%
VVD	8%	5%	17%	26%	12%	46%	19%		31%	6%	23%
BBB	2%	5%	0%	1%	13%	12%	9%	17%		6%	27%
SGP	0%	1%	0%	1%	2%	6%	0%	2%	1%		2%
JA21	0%	3%	1%	1%	6%	4%	6%	12%	17%	8%	16%
PVV	1%	8%	0%	2%	10%	10%	19%	29%	53%	5%	
FvD	0%	5%	0%	0%	0%	0%	3%	1%	0%	5%	8%

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

1.4 Minder steun voor de PVV dan vorig jaar

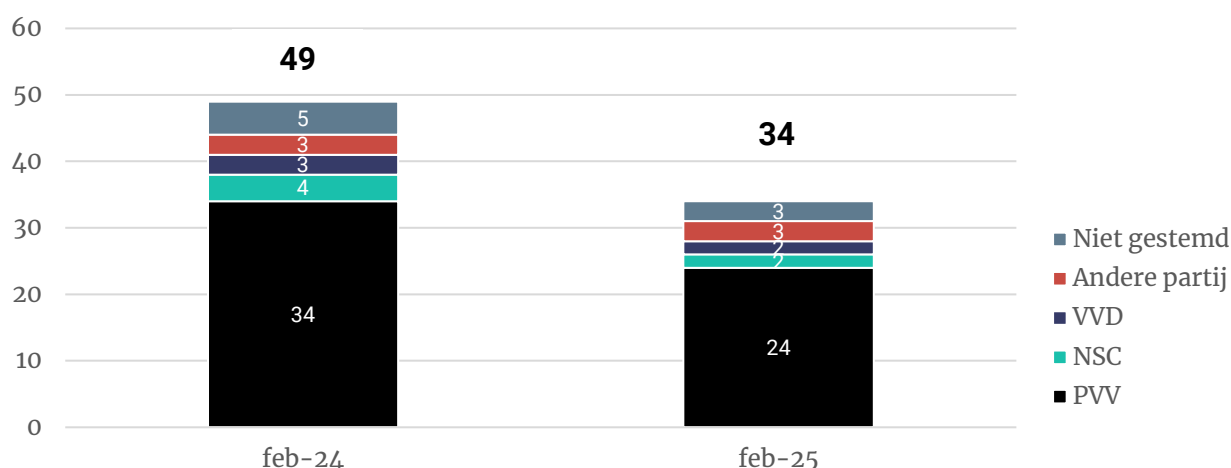
Ten opzichte van de huidige zetelverdeling in de Tweede Kamer scoort de PVV nog altijd stabiel (toen 37, nu 34 zetels - geen significant verschil). Maar als we de huidige zetelstand vergelijken met een jaar geleden zien we een forse daling van vijftien zetels (destijds 49). Figuur 1.3 toont hoe het electoraat van PVV is veranderd in het afgelopen jaar. De data zijn uitgesplitst in zetels naar stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2023.

De linkerbalk toont dat de PVV in februari 2024 er nog heel goed in slaagde de kiezers van november 2023 vast te houden. Van de 37 zetels die de PVV won bij die verkiezingen, waren 34 zetels in februari 2024 wederom voornemens op de PVV te stemmen. Ook snoepte de PVV zetels af van NSC (4 zetels) en VVD (3). Daarnaast was de partij in trek in zwang bij kiezers die in november 2023 niet stemden. Zij waren samen goed voor vijf PVV-zetels.

Nu zien we dat de PVV nog maar 24 zetels van haar oude kiezers weet vast te houden. Ook slaagt de PVV er minder goed in kiezers aan te trekken die bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 nog stemden op NSC (2 zetels), VVD (2) of niet stemden (3).

Figuur 1.3: Opbouw PVV-electoraat naar stemkeuze bij Tweede Kamerverkiezingen 2023 (in zetels)

Basis: heeft PVV als partij van eerste voorkeur.

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

De PVV slaagt er nu dus beduidend minder goed in haar kiezers van de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 vast te houden. Zeven op tien (70%) kiezers zouden wederom op de PVV stemmen. Elf procent heeft nu geen stemvoorkeur. Deze kiezers zijn ontevreden met de prestaties van de PVV in het kabinet. Zo zegt iemand: “PVV doet niet wat hij de kiezers beloofd heeft.”

VVD (4% van de kiezers die bij TK23 PVV stemden stemt nu VVD), CDA (3%) en JA21 (3%) slagen erin kleine groepen voormalige PVV’ers naar zich toe te trekken. Ook deze kiezers vinden dat de PVV onvoldoende klaarspeelt. “PVV roept veel, maar levert niks”, aldus een kiezer die nu VVD zou stemmen. Een kiezer die is overgestapt naar JA21 vat het als volgt samen: “De PVV heeft gouden bergen beloofd en het wat ik ook had verwacht is gebeurd, er komt geen donder van terecht. Deze partij

krijgt mijn stem niet weer.” Het gaat kiezers dus vaak om het verbreken van verkiezingsbeloftes, maar weinigen noemen specifieke beleidsthema’s.

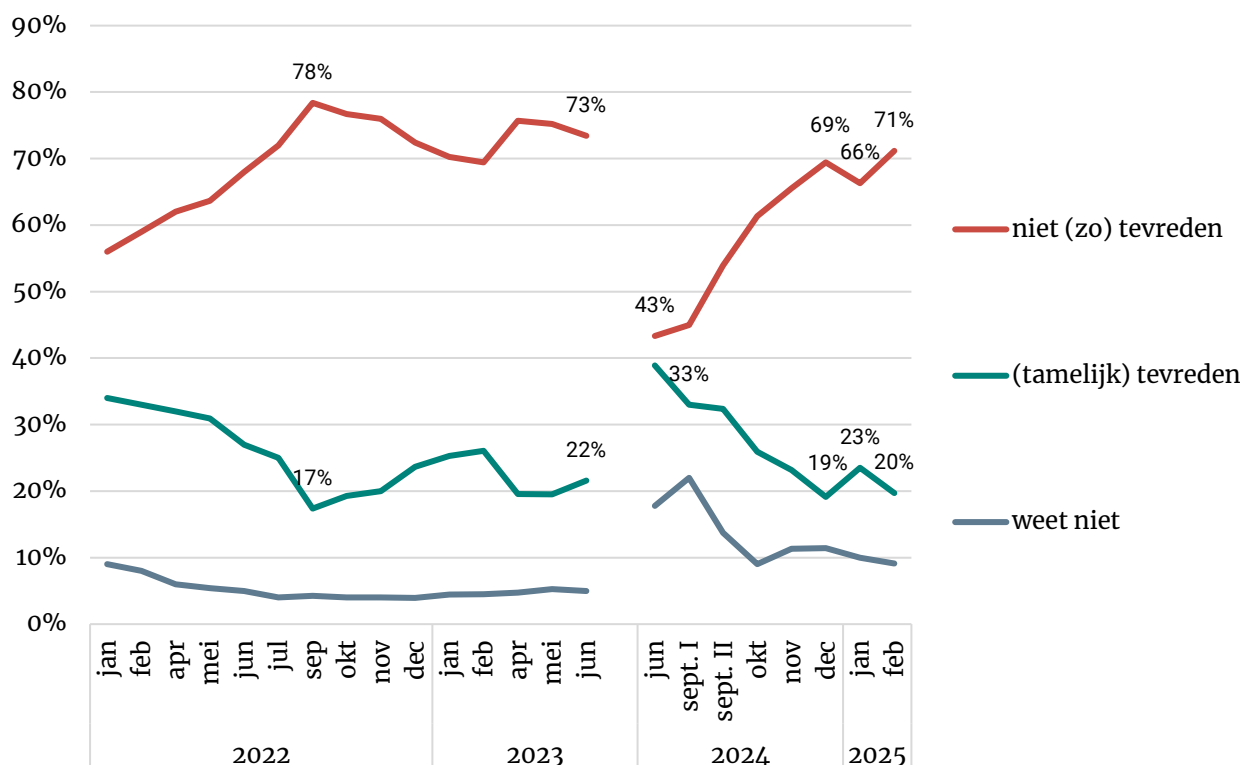
Voor het eerst zien we wel dat enkele kiezers de PVV de rug toekeren vanwege de contacten van Wilders met buitenlandse politici zoals Trump en Poetin. Een kiezer die naar de BBB uitwijkt zegt: *“PVV (Wilders) is een grote bewonderaar van Trump / Musk. Deze zijn volgens mij een gevaar voor de wereldvrede. Deze moet je niet steunen maar moet je je van distantiëren. Zolang hij zich niet uitspreekt, wil ik er niet op stemmen.”*

2 Kabinet

2.1 Tevredenheid wederom licht gedaald

Vorige maand leek de tevredenheid met kabinet Schoof licht toe te nemen. Ten opzichte van toen is de tevredenheid met kabinet Schoof deze maand echter weer afgenomen. Een vijfde deel (20%) van de kiezers geeft aan tevreden te zijn met het kabinet, 71 procent is niet tevreden. Dit is vergelijkbaar met de tevredenheid ten tijde van de laatste maand van kabinet Rutte IV.

Figuur 2.1: Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet Schoof (van PVV, VVD, NSC en BBB?)*
Basis: allen (n = 2.382).

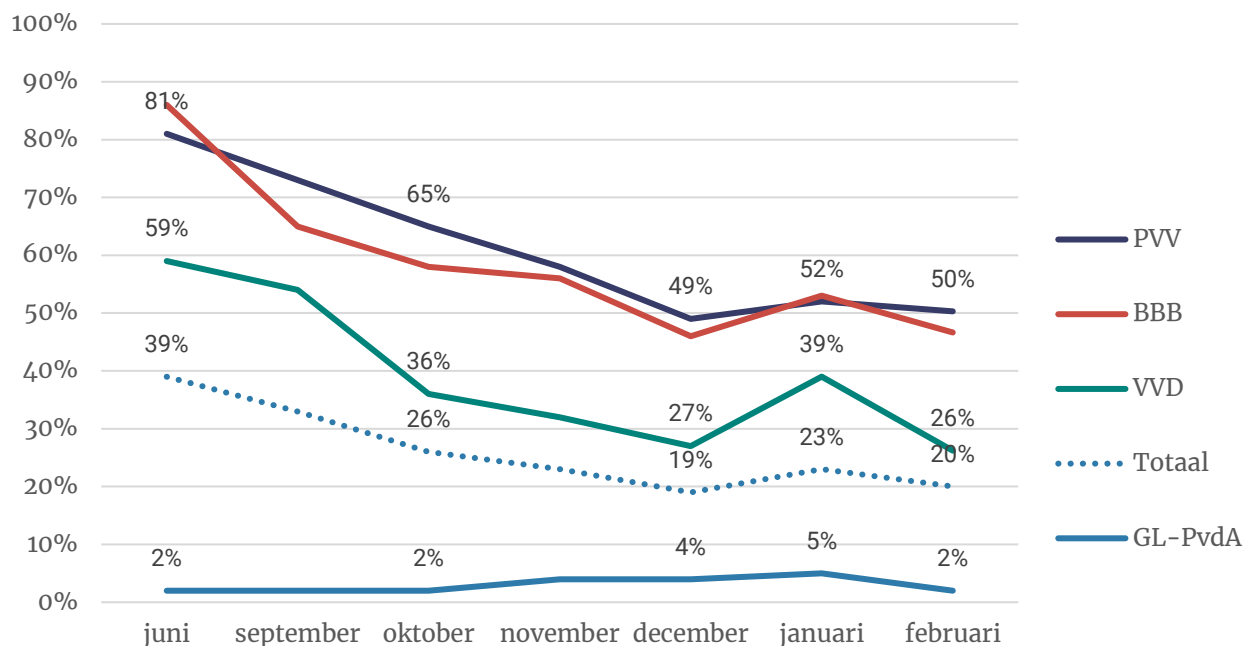
*Tot december 2024 werd de volgende toelichting getoond: '(Op basis van wat u tot nu toe van het kabinet gezien heeft)'.
Bron: Ipsos I&O, 17 februari 2025

We vroegen ontevreden kiezers uit te leggen waarom ze dat zijn. Kiezers die afgelopen Tweede Kamerverkiezingen op een van de coalitiepartijen stemden (PVV, VVD, NSC of BBB) noemen in hun uitleg vooral dat de coalitie te veel ruzie maakt over migratie- en asielbeleid en dat op die thema's te weinig vooruitgang wordt geboekt. Ook geven kiezers aan dat er doorgepakt moet worden met stikstofbeleid en woningbouw – hoewel dit minder wordt genoemd dan asiel- en migratie. Een kiezer die in november 2023 PVV stemde schrijft: “De nieuwe partijen wisten het beter, om stikstof, woningbouw en immigratie aan te pakken. Maar dat blijkt niet waar. Bovendien zijn ze niet daadkrachtig, er komt bijna niks uit wat betreft wetten en oplossingen.” Een kiezer die VVD stemde, verwoordt het als volgt: “Wilders grote bek, maar ook niets van terecht. Veel gelul, geen daden. Pak toch eens door, zowel asiel, woningbouw, stikstof. Weg met natura 2000.” Een NSC-kiezer schrijft: “Ze ruziën constant en er gebeurt niets. Niet voor de boeren en op asielgebied. Alleen plannen, die niet uitvoerbaar zijn.”

In totaal geeft een vijfde (20%) van de kiezers geeft aan tevreden te zijn met kabinet Schoof. Kiezers van PVV en BBB zijn het meest tevreden. Hun tevredenheid ligt nu rond de 50 procent. De afname van tevredenheid is het sterkst onder kiezers die nu VVD zouden stemmen: daar is er een daling van 39 naar 26 procent. Dit niveau is vergelijkbaar op de tevredenheid in december.

Figuur 2.2: Tevredenheid met het kabinet Schoof (% tevreden)

Basis: allen (n = 2.382). Uitgesplitst naar huidige politieke voorkeur. NSC niet getoond vanwege beperkt aantal waarnemingen.

Bron: Ipsos I&O, 17 februari 2025

Ontevreden kiezers die nu PVV zouden stemmen, geven aan dat ze vinden dat het kabinet te weinig tot niets heeft gedaan. Ze stellen dat er teveel gesteggel is in het kabinet, teveel wordt gepraat en te weinig gedaan. Het kabinet zou voor hen, kortom, meer vaart mogen maken. Veelal wordt NSC als schuldige aangewezen.

Ook ontevreden VVD-kiezers verwijten het kabinet gebrek aan daadkracht. Volgens hen is het rommelig, wordt er teveel geruzied en is er binnen de coalitie gebrek aan eenheid. Ze zien in toenemende mate Wilders en de PVV als stoorzenders. NSC krijgt dit verwijt ook, maar in mindere mate.

Nog meer dan vorige maand uiten ontevreden PVV- en VVD-stemmers hun onvrede over de andere coalitiepartijen.

Tevreden PVV-kiezers stellen vooral dat ze geloven dat het kabinet zijn best doet. Ze zijn blij dat het kabinet probeert om asiel- en immigratiebeleid ingrijpend te veranderen. Daarbij benadrukken ze dat het kabinet volgens hen wordt tegengewerkt door de linkse oppositie en NSC en stellen ze dat het lastig is om af te wijken van het beleid van voorgaande kabinetten. Tevreden VVD-kiezers benadrukken ook dat ze het goed vinden dat het kabinet immigratie probeert aan te pakken en delen eveneens dat tegenwerking door de oppositie een reden is dat het voor het kabinet lastig is om resultaat te boeken.

3 Issue ownership

3.1 Kiezers zien op immigratie duidelijkste eigenaar

Voor tien onderwerpen vroegen we kiezers welke partijen de beste oplossingen of ideeën hebben voor dit onderwerp (in de politicologie *issue ownership* genoemd). Tabel 3.1 toont de uitkomsten op twee manieren. Onder het kopje *alle kiezers* staat welke partij als *issue owner* volgens het totale electoraat. Het kopje daarna illustreert welke partij *issue owner* volgens de kiezers bij wie dit thema een belangrijke rol speelt in hun stemkeuze.

Immigratie heeft een duidelijke *owner*. Ruim een kwart (28%) van de kiezers wijst PVV aan. Kiezers die dit thema belangrijk vinden noemen de PVV zelfs in twee op de drie gevallen (66%). Ook *veiligheid* wordt het vaakst met de PVV geassocieerd, maar ook de VVD scoort goed op dit onderwerp.

GroenLinks-PvdA is de *owner* van twee thema's: klimaatverandering (16% van alle kiezers, 39% van de kiezers die het belangrijk vinden) en armoedebestrijding (14% van alle kiezers, 28% van de kiezers die het belangrijk vinden). Maar, niet op alle sociaaleconomische thema's scoort GroenLinks-PvdA goed. De VVD is de eigenaar van de thema's *overheidsfinanciën*, *economische groei* en *werkgelegenheid*. Ook het *bestrijden van inflatie* wordt het vaakst met de VVD geassocieerd al ligt het percentage "weet niet" hier erg hoog (51% kan geen *issue owner* aanwijzen). Dit thema kan niet worden uitgesplitst naar de groep kiezers die dit thema belangrijk vinden omdat we het *bestrijden van inflatie* niet voorleggen als reden om op een partij te stemmen.

Twee thema's zijn niet geclaimd door een partij. Kiezers die *wonen* en *gezondheidszorg* belangrijk achten noemen het vaakst de PVV als *issue owner*, maar zijn allesbehalve eensgezind.

Tabel 3.1: Welke politieke partij heeft – vindt u – de beste oplossingen of ideeën als het gaat om <onderwerp>?

Basis: volledige steekproef (n = 2.382) en kiezers die thema belangrijk vinden (n verschilt).

Thema	Alle kiezers			Kiezers die thema belangrijk vinden voor stemkeuze		
	#1 partij	#2 partij	% weet niet	#1 partij	#2 partij	% weet niet
Immigratie	PVV (28%)	VVD (7%)	33%	PVV (66%)	VVD (7%)	10%
Wonen	GL-PvdA (10%)	PVV (9%)	48%	PVV (17%)	GL-PvdA (11%)	33%
Klimaatverandering	GL-PvdA (16%)	PvdD (8%)	38%	GL-PvdA (39%)	PvdD 19%	11%
Gezondheidszorg	PVV (11%)	GL-PvdA (10%)	42%	PVV (18%)	SP (14%)	24%
Armoede	GL-PvdA (14%)	PVV (11%)	38%	GL-PvdA (28%)	SP (14%)	18%
Overheidsfinanciën	VVD (18%)	PVV (7%)	44%	VVD (51%)	D66 (6%)	17%
Economische groei	VVD (20%)	PVV (7%)	45%	VVD (50%)	PVV (5%)	22%
Veiligheid	PVV (16%)	VVD (15%)	42%	PVV (37%)	VVD (27%)	21%
Werkgelegenheid	GL-PvdA (13%) VVD (13%)		43%	VVD (37%)	GL-PvdA (14%)	15%
Bestrijden inflatie	VVD (12%)	GL-PvdA (8%)	51%			

3.2 Issue ownership door de tijd

Het eigenaarschap van politieke onderwerpen vergelijken we in deze paragraaf door de tijd heen. De metingen verschillen licht van elkaar qua methode,¹ maar geven desondanks inzicht in enkele opvallende trends.

Correctie. In de vorige versie van deze rapportage is een fout gemaakt met betrekking tot *issue ownership*. In deze versie werd ook een vergelijking met 2021 getrokken. Destijds was het echter voor respondenten mogelijk om twee partijen aan te vinken als issue owner, in 2023 en 2025 kon er maar één partij worden aangevinkt. Daardoor vielen de percentages voor 2021 hoger uit en kan er geen directe vergelijking met 2023 en 2025 worden gemaakt. Dit hebben we over het hoofd gezien.

In de vorige versie van deze rapportage schreven we dat het profiel van GroenLinks-PvdA sinds de fusie is verwaterd. Deze conclusie kunnen we echter niet trekken. Onze excuses voor deze onvolkomenheid.

Niet-economische onderwerpen

Vier op tien kiezers noemen GL-PvdA als issue owner op klimaat. Concurrenten D66 (14%) en PvdD (19%) volgen op afstand. In 2023 scoorden PVV en VVD even goed op *veiligheid*. Inmiddels is de PVV duidelijk eigenaar van dit thema. Op *immigratie* is de PVV dominant.

Tabel 3.2: Welke politieke partij heeft – vindt u – de beste oplossingen of ideeën als het gaat om <onderwerp>?

Basis: kiezers die thema een belangrijk thema vinden. In percentages.

	Klimaat		Veiligheid		Immigratie	
	Nov'23	Feb'25	Nov'23	Feb'25	Nov'23	Feb'25
Belangrijk	29		16		32	
PVV	1	3	26	37	45	66
GL-PvdA	32	39	1	3	2	2
VVD	2	2	25	27	14	7
CDA	1	1	0	3	1	2
D66	17	14	1	0	1	2
SP	1	1	1	0	0	0
PvdD	18	19	0	0	0	0
Volt	5	5	0	1	1	1
SGP	0	0	2	0	1	0
FvD	0	4	2	0	4	4
BBB	1	1	1	1	3	0
NSC	2	0	4	1	11	1
CU	1	0	0	0	0	0
Denk	0	0	0	1	0	1
JA21	0	0	1	4	3	2
Geen	2	2	3	7	0	3
Weet niet	17	9	31	14	13	10

¹ Het verschil zit hem in hoe we meten welke onderwerpen van belang zijn voor kiezers. Vraagstelling 2023: "Om welke onderwerpen zouden de aanstaande verkiezingen vooral moeten gaan, vindt u?" Vraagstelling 2025: "Welke van de volgende onderwerpen spelen een belangrijke rol in uw keuze voor <voorkeurspartij>?"

Economische onderwerpen

Onderstaande drie onderwerpen zijn economischer van aard. *Wonen* heeft nu geen duidelijk issue owner. Dat was voorheen ook al zo, al scoorden GroenLinks (9%) en PvdA (16%) in 2021 gezamenlijk (25%) beter dan nu. De PVV scoort nu het best op wonen, al is het percentage (17%) beperkt.

Zorg werd in 2023 vooral geassocieerd met de SP (toen 22, nu 14%) maar inmiddels kijken iets meer kiezers hier naar de PVV (18%). GL-PvdA wordt weinig genoemd (13%).

Op het thema *armoedebestrijding* scoort GL-PvdA wel het best (28%).

Tabel 3.3: Welke politieke partij heeft – vindt u – de beste oplossingen of ideeën als het gaat om <onderwerp>?

Basis: kiezers die thema een belangrijk thema vinden.
In percentages.

	Wonen		Zorg		Armoede	
	Nov'23	Feb'25	Nov'23	Feb'25	Nov'23	Feb'25
Belangrijk volgens	51	20	41	17	28	16
PVV	9	17	7	18	8	11
GL-PvdA	11	11	6	13	17	28
VVD	8	7	7	4	3	2
CDA	3	5	1	7	1	4
D66	3	2	3	8	1	2
SP	8	9	22	14	18	22
PvdD	1	2	0	1	1	1
Volt	1	1	0	1	1	1
SGP	1	0	1	1	0	1
FvD	2	2	1	2	1	1
BBB	3	5	3	2	3	1
NSC	10	2	7	2	15	2
CU	0	0	1	3	3	5
Denk	1	5	0	1	1	2
JA21	1	0	0	0	0	0
Geen	3	9	3	7	1	3
Weet niet	33	24	38	17	23	14

4 Nieuwe linkse partij

Achtergrond

Sinds enkele jaren trekken GroenLinks en PvdA samen op in de Haagse (en andere) politiek. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 deden ze mee als één lijst, met Frans Timmermans als lijsttrekker en momenteel partijleider. De partijbesturen hadden zich voorgenomen om pas in het najaar van 2026 een ledenstemming te houden over een fusie. Maar al eind 2024 werd door actiegroep RoodGroen opgeroepen deze stap al eerder te zetten. Op 23 november 2024 stemde twee derde van de PvdA-leden (64 procent) in met het voorstel om ‘versneld aan te koersen op een besluit om als GroenLinks en de PvdA op te gaan in één politieke partij’. Het voorstel wordt omarmd door partijleider Frans Timmermans: ‘We hebben een brede linkse beweging nodig!’² en Tweede Kamerlid Habtamu de Hoop deed enkele maanden later, eind januari, in zijn Herman Höften-lezing hetzelfde: ‘Het is tijd voor een nieuwe partij.’ Frans Timmermans reageerde daar weer op in Nieuwsuur. ‘Ik ben heel ongeduldig. Zo snel als mogelijk is, moet er voortgang komen.’ (de Volkskrant, 8-2-2025). Timmermans heeft meermaals laten doorschemeren dat wat hem betreft ook SP en Partij voor de Dieren zouden kunnen aansluiten bij deze nieuwe fusiepartij.

In dit deelonderzoek kijken we wat de potentie van deze nieuwe partij is, met welke leider deze potentie het grootst is en of het verbreden naar SP, PvdD en/of D66 de potentie doet toe- of afnemen.

4.1 Bekendheid kandidaten

Om de potentie van de kandidaten die genoemd worden als leider van de nieuwe linkse partij te kunnen toetsen moeten we eerst weten hoe bekend enkele vaker genoemde kandidaten zijn. Het blijkt dat Jesse Klaver, Frans Timmermans en Femke Halsema een nagenoeg gelijke bekendheid hebben: bijna 90 procent van de Nederlanders kent hen. Vergelijkbaar met Caroline van der Plas en Dilan Yesilgöz.

Een kwart van alle kiezers (26%) kent Habtamu de Hoop en Marjolein Moorman is bekend bij 16 procent. Ze is sinds juli 2023, toen deze discussie ook speelde, niet bekender geworden.

Tabel 4.1: Welke van onderstaande politici kent u? Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

	Juli 2023	Febr. 2025
Geert Wilders	95%	95%
Caroline van der Plas	89%	88%
Jesse Klaver	92%	87%
Frans Timmermans	79%	86%
Femke Halsema	*	86%
Dilan Yesilgöz	75%	85%
Rob Jetten	85%	83%
Henri Bontenbal	10%	63%
Habtamu de Hoop	*	27%
Marjolein Moorman	19%	16%

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

² <https://www.volkskrant.nl/politiek/een-nieuwe-linkse-partij-hoe-serieus-zijn-de-plannen~b9963476/>

4.2 Stemkans met verschillende leiders

GroenLinks-PvdA haalt in deze politieke peiling (februari 2025) 24 zetels, een aantal waar de partij al maanden rond schommelt. Het komt neer op 15 procent van degenen die (waarschijnlijk) gaan stemmen.

Gevraagd naar een stemkans – met een score van 1 (zeker niet) tot 10 (zeker wel) – geeft 14 procent de kans dat ze op GL-PvdA stemmen een 8, 9 of 10. Van degenen die nu GL-PvdA als voorkeurspartij hebben, geeft 87 procent een 8, 9 of 10. De score 8, 9, 10 zien we in dit onderzoek als ‘hoge stemkans’: ongeveer het aandeel dat de partij kan halen als stemmen.

We stelden de stemkans-vraag vervolgens nog eens, voor de hypothetische situatie dat...

- ...er vanuit GL-PvdA een nieuwe partij wordt opgericht;
- ...met een nieuwe naam;
- ...en vijf mogelijke leiders.

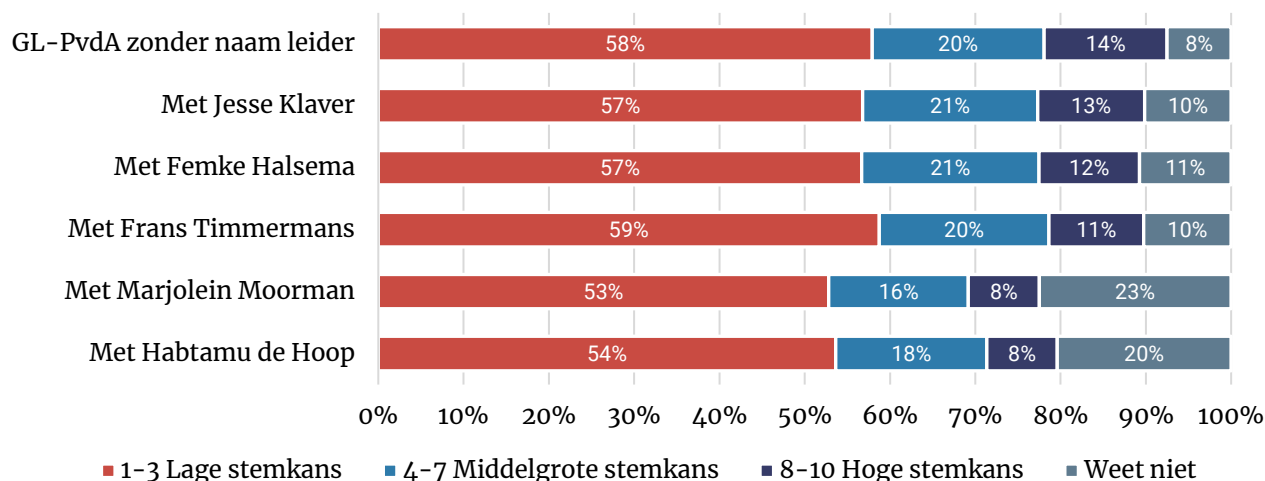
We zien dat het iets, maar niet veel, uitmaakt of Jesse Klaver (13% geeft een 8, 9 of 10), Femke Halsema (12%) of Frans Timmermans (11%) de nieuwe leider zou zijn.

Het aandeel dat hoogstwaarschijnlijk *niet* op deze partij zou stemmen is het hoogst met Frans Timmermans (59% zegt: 1, 2 of 3), al ontlopen de drie elkaar ook hier niet veel.

Met Marjolein Moorman en Habtamu de Hoop als leiders neemt de stemkans flink af (beide 8%), maar dit komt vooral door het flink hogere aandeel ‘weet niet’.

Figuur 4.1: Wilt u aangeven hoe klein of groot de kans is dat u GroenLinks-PvdA zult stemmen bij de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen?

Daarna: ‘Stel: GroenLinks-PvdA verandert zich zichzelf in een nieuwe partij; met een nieuwe naam; met Frans Timmermans, Jesse Klaver, Marjolein Moorman, Habtamu de Hoop of Femke Halsema als leider. **Hoe klein of groot is de kans is dat u op deze nieuwe partij zult stemmen als deze politicus de leider zou zijn?**’
Basis: voor beide vragen volledige steekproef (n = 2.382)

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Halsema en Klaver zouden D66- en Volt kiezers kunnen wegtrekken

Als we vervolgens kijken wat het effect van de verschillende mogelijke leiders is op de stemkans zien we enkele kleine, maar toch interessante effecten.

De groep die een hoge stemkans (score 8, 9 of 10) geeft is – naast de huidige GL-PvdA achterban (87%) – het grootst onder de huidige D66-kiezers (10%). Met bijna alle potentiële kandidaten neemt de stemkans onder de huidige D66-kiezers iets toe, maar vooral met Femke Halsema (19%) of Jesse Klaver (17%). Iets vergelijkbaars zien we onder de Volt-kiezers (nu 8% hoge stemkans, gaat naar 18% bij Halsema en naar 14% bij Klaver). Halsema is onder de huidige achterban echter iets minder populair.

Frans Timmermans scoort iets minder goed, maar niet veel.

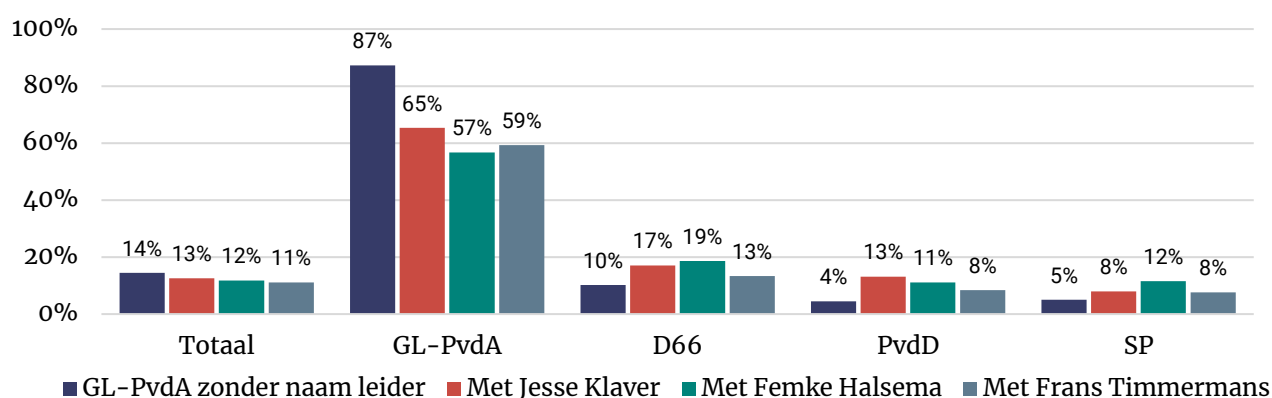
Geen van de kandidaten zou – op dit moment – een doorbraak naar rechts weten te bewerkstelligen. VVD- en PVV-kiezers (niet getoond in de tabel) laten stemkansen van 1 à 2 procent zien voor deze nieuwe linkse partij (score 8, 9 of 10), CDA en ChristenUnie net een of twee procent meer.

Iets meer open staan de huidige BBB- en NSC-kiezers, maar zij zijn nu nog maar goed voor respectievelijk 4 en 3 zetels, dus heel veel valt hier niet te winnen voor de nieuwe linkse partij.

Tabel 4.2: Hoe klein of groot is de kans is dat u op deze nieuwe partij zult stemmen als deze politicus de leider zou zijn?

Percentage score 8, 9 of 10, naar huidige partijvoorkeur. Basis: volledige steekproef (n = 2.382).

	Totaal	GL-PvdA	D66	Volt	PvdD	SP	DENK	BBB	NSC
GL-PvdA zonder naam leider	14%	87%	10%	8%	4%	5%	7%		1%
Met Jesse Klaver	13%	65%	17%	14%	13%	8%	5%		7%
Met Femke Halsema	12%	57%	19%	18%	11%	12%	5%	4%	7%
Met Frans Timmermans	11%	59%	13%	8%	8%	8%	5%	6%	6%
Met Marjolein Moorman	8%	45%	11%	10%	5%	4%	6%	8%	
Met Habtamu de Hoop	8%	44%	14%	4%	3%	4%	5%	4%	
Gemiddelde over de 5 alternatieve namen	10%	54%	15%	11%	8%	7%	5%	4%	4%

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Jesse Klaver meest aantrekkingskracht op jongeren

GroenLinks-PvdA is de partij die de meeste jongeren aantrekt. Of andersom gesteld: onder jongeren (met name 18-24 jaar) is GL-PvdA de grootste partij.

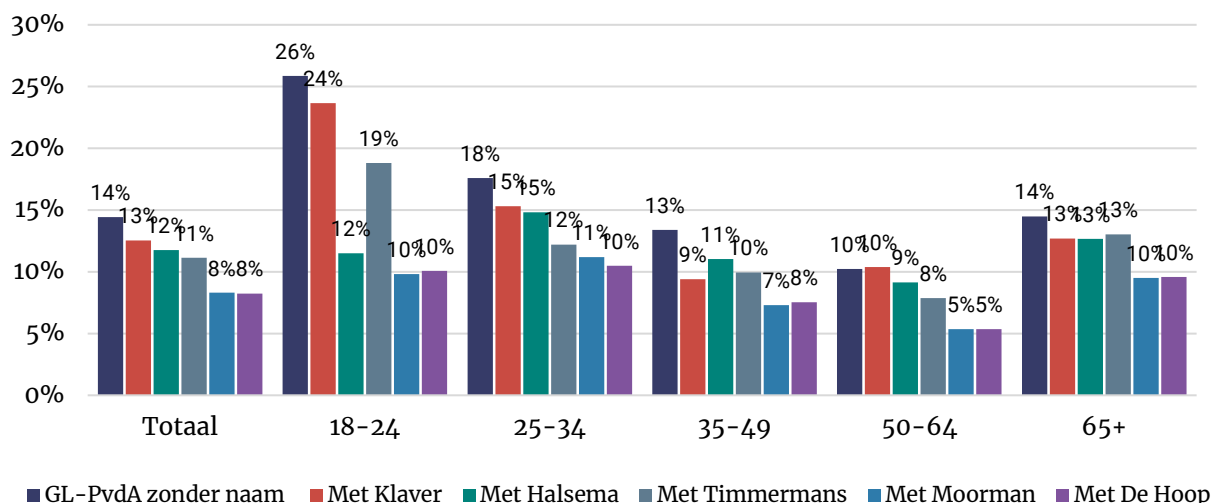
Als we de hypothetische situatie van een nieuwe partij met de naam van een mogelijk leider voorleggen, zien we dat Jesse Klaver duidelijk de meeste aantrekkingskracht heeft op jonge kiezers: van de 18- tot 24-jarigen zou 24 procent met hem als leider stemmen op de nieuwe partij, onder 25-34-jarigen is dat 15 procent.

Na Klaver heeft Frans Timmermans de grootste aantrekkingskracht op jongeren (19%).

Halsema en Moorman scoren tamelijk gelijkmatig onder de verschillende leeftijdsgroepen.

Ook Habtamu de Hoop, de jongste politicus uit het rijtje, doet het onder jongeren niet beter dan onder ouderen. Jongeren kennen doorgaans minder politici dan ouderen, al heeft De Hoop een gemiddelde bekendheid onder jongeren: van de 18-24-jarigen kent 24 procent hem, onder 25-34-jarigen is de bekendheid 21 procent (gemiddeld: 27%).

Figuur 4.2: Hoe klein of groot is de kans is dat u op deze nieuwe partij zult stemmen als deze politicus de leider zou zijn? Percentage score 8, 9 of 10, naar leeftijd. Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

Bron: Ipsos I&O, 20 februari 2025

Frans Timmermans: goede bestuurder, maar niet voor de toekomst

Bij Frans Timmermans zien we al zolang hij de leider van GL-PvdA is dat hij *lovers* en *haters* heeft. Dat zien we ook in dit onderzoek. Onder zijn eigen achterban is de teneur: een goede bestuurder, iemand met veel ervaring die het goed ziet, maar – en dit wordt veelvuldig naar voren gebracht – misschien is het met een nieuwe start ook tijd voor een nieuwe (jongere) leider.

GL-PvdA-kiezers

- *Frans Timmermans heeft voldoende ervaring en kundigheid als eventuele leider van de nieuwe partij.*
- *Een evenwichtig persoon die nadenkt voordat hij wat zegt. Iemand die dichter bij de werkelijkheid staat dan veel andere politici.*
- *Had een moeilijke start, maar komt steeds beter in zijn rol als partijleider. Zijn ambities en de realiteit botsten wel eens.*
- *Heel bedreven en heel veel ervaring. Maar, het is tijd voor een jongere generatie.*
- *Doet het goed, maar voor een nieuwe partij moet een nieuwe leider benoemd worden. een frisse wind*
- *Een jongere kandidaat maakt wellicht kans, maar qua ervaringen lijkt me Timmermans nog goede keuze.*
- *Frans is op zich goede leider maar zal ruimte moeten maken voor jongere garde.*

D66-kiezers

- *Deskundig bestuurder maar misschien moet een nieuwe generatie een nieuwe partij trekken.*
- *Een beste man en op zich een prima partijleider met veel ervaring, maar als ik GroenLinks-PvdA was zou ik wel voor iemand anders kiezen (wellicht wat jonger, is wat verfrissender).*
- *Passé als leider, te weinig uitstraling, charisma.*

SP-kiezers

- *Hij is geen goed politicus, hij wil het kabinet sowieso niet steunen, ook al is hij het eens met de voorstellen. Hij zal er alles aan doen om het te laten klappen en dan ben je niet goed bezig, dus geen goed politicus.*
- *Hopeloos, links lullen rechts rijden*

PvdD-kiezers

- *Ik vind dat Frans Timmermans zeker leider zou mogen zijn van die nieuwe partij, maar hij zou met een zeer progressief en duidelijk plan moeten komen om mijn stem weg te nemen van de Partij van de Dieren.*
- *Op Europees nivo prima iemand, maar voor landelijk politiek niet krachtig genoeg.*
- *Ik vind hem niet geloofwaardig en oprecht overkomen.*
- *Persoonlijk vind ik Timmermans een goede politicus, maar hij is denk ik teveel een deel van het establishment om op dit moment echt het verschil te kunnen maken.*

Volt-kiezer

- *Hij is een prima leider, denk ik, maar hij spreekt niet veel mensen (meer) aan. Denk dat het tijd is voor een nieuw gezicht.*

Jesse Klaver; sympathiek, jong en ervaren; misschien iets te bescheiden

Jesse Klaver was de leider van GroenLinks tot Frans Timmermans in 2023 het stokje voor de combinatie GL-PvdA overnam. Klaver heeft eveneens voor- en tegenstanders, al heeft hij nu dus iets meer voorstanders en iets minder tegenstanders dan Timmermans.

Dit laatste is ook terug te zien bij wat mensen (kiezers van GL-PvdA, D66, SP, PvdD) over hem zeggen. Opvallend vaak wordt hij aardig of sympathiek genoemd. Ook deskundig en het feit dat hij jong is én ervaren spreekt voor hem. We zagen al eerder dat hij veel jongeren aanspreekt en velen denken dat dat ook een aantrekkelijke kant van hem is.

Toch spreekt zijn relatief jonge leeftijd ook tegen hem: met name D66-ers, vinden hem vaak te licht om de rol van premier op zich te nemen. SP-kiezers vinden hem veelvuldig niet stevig of daadkrachtig genoeg. Ook GL-PvdA-kiezers zeggen: misschien iets te bescheiden.

GL-PvdA-kiezers

- *Deskundig, kan overtuigen.*
- *Een goed politicus met hart en ziel opkomend voor belangrijke 'linkse' items, maar weet niet zo goed of hij de rest van de Nederlandse bevolking genoeg aanspreekt als persoon.*
- *Heeft zich al bewezen als politiek leider*
- *Goede politicus maar waarschijnlijk geen goede premier.*
- *Heel gemotiveerd en gedreven, durft voor standpunten uit te komen en te kiezen.*
- *Helemaal ruk. Irritant betweterig Randstad ventje*
- *Jesse is de afgelopen jaren wat meer buiten beeld geraakt. Ik denk om Frans Timmermans meer ruimte te geven. Het zou goed zijn als hij weer meer onder de aandacht komt.*
- *Misschien wat te bescheiden in de politieke wereld van schreeuwerds, maar zijn optreden vind ik wel het meest juist.*
- *Positief, kan meer jongeren naar de partij trekken*
- *Beetje slappe zak*
- *Jesse klaver doet het goed en krijgt mijn stem als hij meedoet. Natuurlijk heb ik liever Frans Timmermans. Maar goed hoeft niet perfect te zijn*
- *Het maakt me niet uit wie de leider wordt. Zorg voor een goed eigen verhaal, onderbouw het, mijd de onderbuik maar hou het feitelijk, tax the rich, wijs op de leugens van de huidige regeringspartijen.*

D66-kiezers

- *Te licht voor de functie. Doet het leuk in kamerdebatten, maar is geen serieuze kandidaat voor een eventueel premierschap.*
- *Vind hem een prima oppositieleider, maar geen premier. Hij is goed in bepaalde onderwerpen, maar niet in alle belangrijke onderwerpen*
- *Zou dit wel kunnen. Een nieuw fris begin.*
- *Hij is jong en heeft voldoende politieke ervaring om een partij te leiden.*

SP-kiezers

- *Aardig, beetje wereldvreemd, zou steviger mogen zijn*
- *Wel een aardig man maar geen goede leider*
- *Denk niet dat hij daadkrachtig genoeg is*
- *Deskundig maar soms te weinig doortastend.*

PvdD-kiezers

- *Spreekt misschien een wat jonger publiek aan dan Timmermans.*

- *Goede vent maar staat niet helemaal in de samenleving zoals die werkelijk is.*
- *Hij lijkt mij een goede leider, erg sympathiek.*
- *Ik denk dat hij een goede leider is. Ik zal altijd op PvdD stemmen maar zie in de nieuwe partij zeker mogelijkheden voor een goede samenwerking. Jesse Klaver draagt daar zeker aan bij.*

DENK-kiezer

- *Debatteert goed. Betrouwbaar.. spreekt jongeren aan..*

PVV-kiezer

- *Als Jesse leider was geweest ipv Timmermans had ik waarschijnlijk overwogen toch op Groenlinks / Partij voor de Allochtonen te stemmen (want deze partij komt al jaren niet meer op voor de harde werkers !!!!!!!!!!!!!)*

Femke Halsema: goede bestuurder, tikje elitair

Ook Femke Halsema, de huidige burgemeester van Amsterdam, roept positieve en (zeer) negatieve reacties op. Ze krijgt lang niet alle huidige GL-PvdA-kiezers mee, maar D66-kiezers zijn relatief positief over haar. SP'ers minder, zij vinden haar vaak irritant of elitair. Veel kiezers aan de links-progressieve kant zijn positief over haar bestuurlijke kwaliteiten, maar velen zeggen daarbij: laat haar maar burgemeester in Amsterdam blijven.

GL-PvdA-kiezers

- *Als burgemeester doet ze het goed, laat haar maar burgemeester blijven.*
- *Als burgemeester van Amsterdam neemt ze vaak beslissingen waar ik zeker niet achter sta. Ik zie haar dan ook niet als een goede leider van de nieuwe partij.*
- *Als leider van de politieke lijn van zo'n partij heb ik alle vertrouwen in haar, maar of ze in staat is mensen ermee te overtuigen weet ik niet.*
- *Die heeft haar tijd gehad in de landelijke politiek, roep teveel negatieve reactie op in de samenleving. Hierdoor staat de partij direct 1-0 achter*
- *Femke Halsema is een uiterst zorgvuldig en kundig bestuurder.*
- *Open, kwetsbaar, eerlijk en best sterk bij tegenwind.*

D66-kiezers

- *Femke halsema is in mijn ogen een geschikt leider, dat blijkt uit haar handelen als burgemeester Amsterdam*
- *Geschikte kandidaat, maar komt net als Timmermans elitair over, wat ze geen windeieren zal leggen*
- *Goede bestuurder, maar is nog kort in Amsterdam, moet daar doorgaan*
- *Ze is iets te radicaal links en elitair naar mijn smaak.*

SP-kiezers

- *Heeft in A'dam laten zien dat zij geen stabiele politica is.*
- *Het is niet mijn type. Heeft een heel hoog irritatie gehalte bij mij. Dit komt door de manier van praten. Dat tot diep onder mijn huid. Het is volgens mij een prima bestuurder. Maar ik kan de manier van praten niet uitschakelen.*
- *Ik vind dat ze iemand is die politiek goed bedrijft maar last ondervind van de vrouwenvriendelijke samenleving.*
- *Niet geschikt, teveel ego en ze heeft nu in Amsterdam laten zien het gevoel voor de inwoners te missen.*
- *Totaal ongeschikt. Elitair en arrogant.*

PvdD-kiezers

- *Een topper, maar ze doet het erg goed in Amsterdam, dus laat haar maar daar blijven. Daar kan ze meer goed doen dan het vuile werk in Den Haag opknappen.*
- *Femke Halsema is een hele capabele intelligente kandidaat maar ik weet dat ze veel mensen niet aanspreekt door haar intellectuele voorkomen. Ik denk dat een andere, meer charismatische figuur beter zou aanslaan*

Habtamu de Hoop: hoop voor de toekomst

Habtamu de Hoop is nog jong (26 jaar) en vrij onbekend: 27 procent kent hem. Zijn onbekendheid biedt ook kansen voor de toekomst. De oordelen over hem zijn bijna zonder uitzondering (zeer) positief. Men vindt hem sympathiek, fris, inhoudelijk sterk (met name op sociaaleconomisch vlak), eerlijk, integer. Echter: de meeste respondenten zien hem vooral als 'hoop voor de toekomst'.

GL-PvdA-kiezers

- *De Hoop is erg aansprekend want echt van een nieuwe generatie en met stevige kennis en politiek ervaring. Het zou letterlijk hoopgevend zijn voor een nieuwe partij, die echt wel met nieuwe mensen ook moet komen. (Dus niet Timmermans)*
- *Een goede kandidaat maar nog te jong en onervaren om in een keer de stap te zetten naar het leiderschap en op te kunnen tegen de ervaren politici. Koesteren voor de toekomst.*
- *Een jonge politicus, die rust en zelfbeheersing uitstraalt en zelfspot heeft. Goede eigenschappen voor een politicus*
- *Erg goed, vertolkt precies hoe ik erover denk. Misschien nog wel wat jong.*
- *Frisse, energieke gast. Veel goeie ideeën rondom de sociaal economische thema's. Hoop dat hij ooit partijleider kan worden.*
- *Goeie energie, weet niet zo veel van hem maar de eerste indruk is dat hij misschien wel nieuw leven in links kan blazen.*
- *Habtamu de Hoop blijkt de sociaal democratische standpunten belangrijker te vinden dan de zorgen omtrent klimaatverandering. Daarom vind ik hem minder geschikt.*
- *Ik weet niet of de rest van Nederland het wel zal accepteren als hij leider wordt als geadopteerde Nederlander. Ik persoonlijk heb daar geen problemen mee*
- *Ja, wat mij betreft ook prima! Iemand met een rustige, professionele en vriendelijke uitstraling. Aan de andere kant ligt realistisch gezien misschien nog altijd racisme op de loer en kan dat tegenwerken in het resultaat (helaas). Want Habtamu is een echte Fries en Nederlander.*
- *Komt zeer sympathiek over. Ik denk dat hij jonge mensen aanspreekt.*

D66-kiezers

- *Nog iets te vroeg, dan met een premierskandidaat. Wel iemand die politiek bedrijft op een positieve manier*
- *Die lijkt mij ook een geschikte leider die opkomt voor de gewone man, of te wel het merendeel van de mensen.*

SP-kiezers

- *Lijkt mij een integer politicus..*
- *Een persoon die duidelijk spreekt en geloofwaardig over komt*

PvdD-kiezers

- *Lijkt me prima, ken hem niet goed behalve zijn voorstel voor grote partij op links*
- *Nog te onervaren in de politiek. Zou een goede 2e man zijn.*
- *Opkomend talent, frisse wind, interessante politicus*

Marjolein Moorman

Marjolein Moorman is de minst bekende van de vijf voorgelegde kandidaten, daarmee ook het minst 'ingevuld' en net als De Hoop krijgt ze dan ook van de links-progressieve kiezers voornamelijk positieve recensies. Ze wordt gezien als links, sociaal, een goed bestuurder met een 'track record' op armoede en onderwijs. Het feit dat ze vrouw is is voor sommigen een pré. Voor Den Haag zou ze fris zijn. Wel zijn er mensen die betwijfelen of ze al genoeg ervaring heeft om leider van de partij te worden.

GL-PvdA-kiezers

- *Aangezien Moorman minder de spotlights heeft gehad, en ook daadwerkelijk 'nieuw' zou zijn in de landelijke politiek is dat wellicht een aansprekender leider voor een nieuwe partij.*
- *Doet het goed in Amsterdam. Is sociaal en heeft goede plannen*
- *Een fantastische candidate, maar misschien nog te onervaren om in een keer de stap naar het leiderschap te doen en op te kunnen tegen ervaren politici. Koesteren voor de toekomst.*
- *Goed links profiel, sporen verdiend bij armoedebestrijding en opkomen voor mensen die het minder hebben*
- *He he werd tijd dat deze vrouw aan t roer komt. Ervaren bestuurder met t hart op de goede plaats én vrouw!*
- *Ik ken haar minder goed, maar ze komt erg intelligent, besluitvaardig en koersvast over. Haar visie op uitgestelde adviezen binnen het onderwijs, om kansenongelijkheid te bestrijden, beaam ik zeer.*
- *Marjolein Moorman zou ik liever op de post voor onderwijs zien dan als leider van de nieuwe partij.*

D66-kiezers

- *Goed, ze heeft nog geen 'image' in Den Haag, dus zou relatief schoon als leider kunnen beginnen.*
- *Ik ken haar iets minder goed dan de andere hier genoemde personen; wel denk ik dat ze verbindend kan zijn.*
- *Ik zou het goed vinden als een vrouw de partij zou leiden maar ik niet zo goed wat haar verhaal precies zou zijn en bang dat ze wellicht te veel met Amsterdam geassocieerd wordt*
- *Interessant, energiek fris geluid wat de partij nodig is. Iemand die wat pit in het debat kan brengen*

SP-kiezers

- *Haar sociale hart spreekt me erg aan*
- *Marjolein Moorman is de enige in deze partij die een nieuwe partij kan beginnen waar geloof van uit straalt, ook zal deze volkspartij dan een nieuwe naam moeten aannemen.*
- *Zij is nu een goede wethouder in Amsterdam met kennis van zaken over het onderwijs, armoede, schuldhulpverlening, enz. Zij komt uit de praktijk en staat dicht bij en tussen de mensen waarom het om gaat.*

PvdD-kiezers

- *Ik vindt haar een hele capabele, goed geïnformeerde politicus met het hart op de goede plaats*
- *In Amsterdam en met haar plannen voor het onderwijs vind ik dat ze goed bezig is.*
- *Prima maar ze moet niet het vocabulaire van rechts overnemen. Het woord woke betekent gewoon fatsoen dus gebruik dat aub niet als scheldwoord*

Volt-kiezer

- *Marjolein heeft als lokaal bestuurder veel voor elkaar gekregen. Van haar verwacht ik dat ze iets kan betekenen als leider van een grote partij.*

CDA-kiezer

- *Zij doet heel veel aan armoedebestrijding als wethouder in Amsterdam, dat vind ik heel goed en zij zou misschien een geschikte nieuwe partijleider kunnen zijn*

4.3 Stemkans met verschillende deelnemende partijen

We legden de stemkans-vraag ook voor met varianten waarin D66, SP of de Partij voor de Dieren zich ook aansluiten bij de nieuwe linkse partij, of alle drie.

GL-PvdA is op dit moment in onze peiling goed voor 24 zetels: 15 procent van de kiezers. Voor de huidige situatie – ‘alleen huidige GL-PvdA’ in figuur 4.3 – geeft 14 procent van de kiezers een stemkans van 8, 9 of 10.

Alle varianten opgeteld fors kleiner dan som der delen

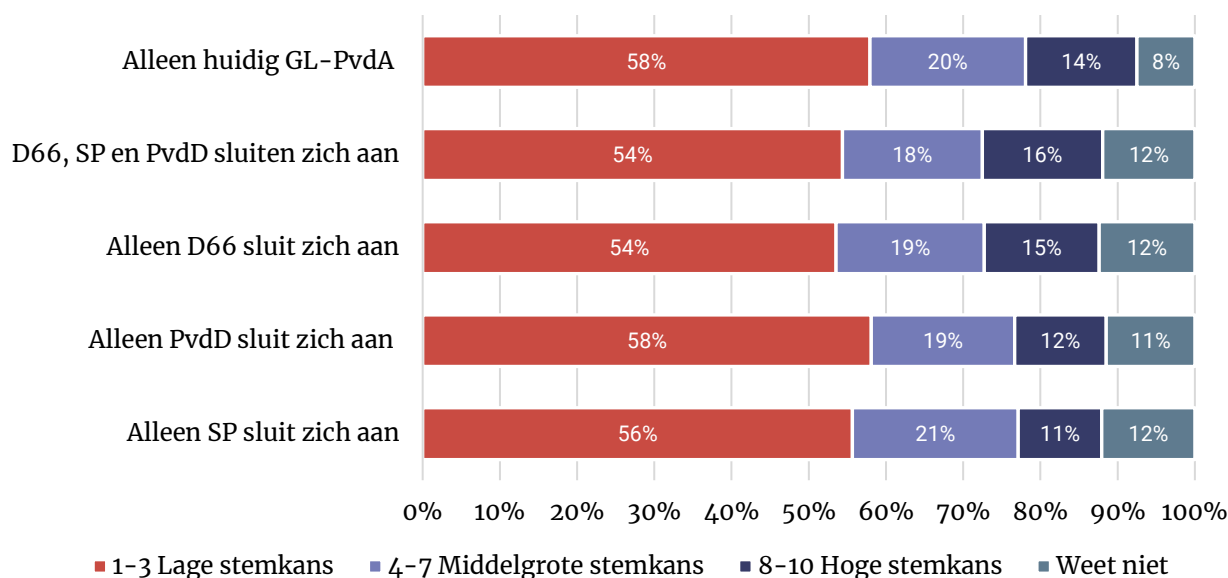
Waar we bij de potentiële leiders (iets) lagere percentages stemkans zagen dan voor ‘alleen huidig GL-PvdA’, zien we nu iets hogere percentages dan als de partij enkel uit GroenLinks- en PvdA-gelederen wordt opgebouwd. Echter, het geheel is in alle gevallen kleiner dan de som der delen.

Stel bijvoorbeeld dat alleen D66 zich aansluit bij GL-PvdA, dan zou het aandeel met een hoge stemkans stijgen van 14 naar 15 procent. Terwijl D66 alleen momenteel al 11 zetels haalt (7%). Samen met die van GL-PvdA komt dat nu op 22 procent (35 zetels in de huidige zetelpeiling).

Zelfs als zowel D66, SP als PvdD aansluiten, gaat het aandeel met een hoge stemkans maar twee procent omhoog: naar 16 procent. Terwijl de vier partijen samen op dit moment goed zijn voor 33 procent van de stemmen (51 zetels in de huidige zetelpeiling).

Figuur 4.3: Wilt u aangeven hoe klein of groot de kans is dat u GroenLinks-PvdA zult stemmen bij de aanstaande Tweede Kamerverkiezingen? Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

Daarna: Stel: GroenLinks-PvdA verandert zich zichzelf in een nieuwe partij; met een nieuwe naam; de lijsttrekker is in dit scenario nog niet bekend; stel dat D66, SP en/of Partij voor de Dieren zich aansluiten bij deze nieuwe partij. **Hoe klein of groot is de kans is dat u ooit op deze nieuwe partij zult stemmen als deze partijen zich ook zouden aansluiten?** Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

Hoe groter het Verbond, hoe sterker de verwatering

Hoe is dit te verklaren? Vrij eenvoudig, de partij verwatert dermate dat kiezers van de huidige partijen zich er niet meer bij thuis voelen.

We kijken opnieuw eerst naar een partij van **GroenLinks, PvdA en D66**. Van de huidige D66-kiezers geeft 56 procent een stemkans van 8, 9 of 10, 33 procent zegt 4 tot 7, en 7 procent haakt helemaal af (stemkans 1-3). Maar van de huidige GL-PvdA-kiezers gaat ook een kleiner deel mee naar de nieuwe partij. Was dat aanvankelijk nog 87 procent, nu nog 65 procent. En kiezers van SP (8% geeft een hoge stemkans), PvdD (10%) of Volt (17%) slaan ook niet massaal aan.

Nemen we vervolgens een partij van **GroenLinks, PvdA en SP**, dan blijft nog slechts 55 procent van de huidige GL-PvdA-kiezers over en slechts 38 procent van de SP-kiezers stemt op het **GL-PvdA- SP**-verbond. D66- (4% hoge stemkans), PvdD- (8%) of Volt-kiezers (5%) gaan nauwelijks mee.

Een partij van **GroenLinks, PvdA en PvdD** laat iets vergelijkbaars zien.

Om een doorbraak te maken naar het midden is het strategisch niet slim om meer partijen erbij te betrekken. Kiezers van PVV, VVD en de andere coalitiepartijen slaan er nauwelijks op aan. Van de VVD-kiezers geeft 3 procent de variant van GL, PvdA met D66 een stemkans van 8, 9 of 10 (niet getoond in tabel 4.2). Alle andere varianten scoren lager.

Van de CU-kiezers (niet getoond in de tabel) geeft 6 procent de variant van GL, PvdA met D66, SP én PvdD een stemkans van 8, 9 of 10.

Alle andere varianten en kiezersgroepen scoren lager.

Tabel 4.2 – Hoe klein of groot is de kans is dat u ooit op deze nieuwe partij zult stemmen als deze partijen zich ook zouden aansluiten? Percentage score 8, 9 of 10. Basis: volledige steekproef (n = 2.382)

	Totaal	GL-PvdA	D66	PvdD	SP	Volt	DENK	% nu in de peiling
Alleen huidig GL-PvdA doet mee	14%	87%	10%	4%	5%	8%	7%	15%
D66, SP en PvdD sluiten zich aan	16%	64%	34%	33%	29%	29%	11%	33%
Alleen D66 sluit zich aan	15%	65%	56%	10%	8%	17%		22%
Alleen PvdD sluit zich aan	12%	58%	7%	41%	11%	12%	16%	21%
Alleen SP sluit zich aan	11%	55%	4%	8%	38%	5%	6%	21%
Gemiddelde over de 4 alternatieve varianten	13%	61%	25%	23%	22%	16%	8%	

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 14 tot maandagochtend 17 februari 2025. Er was geen opdrachtgever. In totaal werkten 2.382 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 210) deed mee via PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

Ipsos I&O Publiek

Ipsos I&O komt voort uit het recente samengaan van I&O Research en Ipsos.

Ipsos I&O Publiek is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2022). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Ipsos I&O Publiek werkt voor overheids- en non-profitorganisaties.

Ipsos I&O is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. Ipsos I&O is ISO 9001-, ISO 20252-, ISO 27001-, ISO 27701- en NEN-5710 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

